

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРИБЕРЕЖНИХ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Розвиток міст та надміських урбанізованих утворень на узбережжі морів та океанів має цілий ряд своїх структурних особливостей. Вони буди детально описані ще за часів радянської економіко-географічної школи в працях Г. М. Лаппо. На думку ученого, приморський (або лінійно-фасадний) тип опорного каркасу сприяє формуванню оптимальної взаємодії центрального прибережного міста і віддаленої периферії та створює максимально сприятливі умови для поширення процесів урбанізації, розвитку транспортних комунікацій та господарського освоєння території. Він склався в районах, яких прилягають до морського узбережжя і утворюють своєрідний морський фасад для розвитку процесів урбанізації і концентрації господарства. Море при цьому виступає сприятливим фактором розвитку урбанізації і надміських форм розселення, оскільки воно, за рахунок природно-ресурсних, геополітичних, кліматичних, лікувально-оздоровчих, духовно-естетичних, транспортно-комунікаційних можливостей значно стимулює формування міст та їх господарського комплексу.

В приморському типі територіальної структури виділяють моноядерний та поліядерний підтипи. Моноядерні приморські урбанізовані території утримують в собі високорозвинене ядро та значну кількість периферійних поселень, що витягнуті вздовж морського узбережжя (а інколи, в силу надмірної концентрації біля моря, поширюються й вглиб суходолу), яке забезпечує їх охарактеризованими вище ресурсами економічного розвитку та комунікаціями. На основі морських комунікацій в межах моноядерних урбанізованих територій відбувається значна концентрація комерційних ринкових сил, капіталу і робочої сили, активізуються міжнародні економічні відносини. До таких територій відносять наступні приморські агломерації: Санкт-Петербург, Лісабон, Копенгаген, Афіни, Ліверпул, Мельбурн, Сідней, Токіо, Осака, Ріо-де-Жанейро, Сан-Паулу, Консепсьон, Лагос, Кейптаун тощо. В Україні це Одеська агломерація. Для її збалансованого розвитку необхідно активізувати формування „вищих поверхів” соціальних функцій ядра системи, а також сприяти налагодженню ефективних систем сухопутного сполучення, що дозволить розвиватися вглиб території у віддаленні від морського узбережжя.

Поліядерний приморський тип територіальної структури опорного каркасу території є доволі рідкісним та зустрічається переважно в межах крупних портових зон, які мають багатогалузеву спеціалізацію. Кожне ядро такої зони розміщене безпосередньо біля морського узбережжя і розвивається на основі специфічних функцій: суднобудування і ремонту, торговельного вантажообороту і транзиту, нафто- і газопостачання, відпочинку і туризму тощо. Отже, в такому випадку немає єдиного гіперконцентрованого ядра. Натомість виникає ряд вузькопрофільних невеликих поселень, кожне з яких виконує переважно 1-2 функції. Це Амстердам-Гаарлем, Рейк'явік-Кеблавік, Норфолк-Гамптон-Н'юпорт та ін. Основним напрямком оптимізації їх функціональної структури має бути поступова перепрофілізація ядер в напрямку активізації „вищих поверхів” соціальних функцій, розвиток сухопутних магістралей та формування розвиненої мережі населених пунктів, віддалених від морського узбережжя. Із розвитком потужностей нафтового терміналу в м. Южне, поліцентричного типу згодом може набути й Одеська агломерація.

The functional and structural peculiarities of coastal urban areas are disclosed. The difference between monocentric and multicentric ones is explored. The directions of coastal urban areas territorial optimization and further balanced development are proposed.